

שיעור ט: 'מיגו דאי בעי שתיק' להוציא

דף ב ע"א

תוכן:

א. האם 'מיגו דאי בעי שתיק' מועיל להוציא

הסבר תוספות למיגו בב"ב שמועיל להוציא

ב. הבנה א - אין זה מיגו אלא 'הפה שאסר'

הסבר

קשיים בהבנה זו

ג. הבנה ב - מיגו טוב יותר

הסבר

הסבר שונה

ד. הבנה ג - אין זה 'להוציא' כלל

רבנו יונה בב"ב בהסברו הראשון

רבנו יונה שם בהסברו השני

ביאור תוספות אצלנו עפ"י רבנו יונה

ה. הצורך בביאור שיטת רב יוסף

ו. ביאור דברי רב יוסף לריב"ם בב"ב

קושי הבנת דברי רב יוסף

תירוץ הרא"ש את ריב"ם משאלת ר"י

מדוע מיאן ר"י בתירוץ הרא"ש

ז. בין ריב"ם בב"ב לריב"ם אצלנו

ח. במה חלקו רבה ורב יוסף לפי ריב"ם

נקודת המחלוקת בין רבה לרב יוסף
מדוע תוספות באו לבאר את רב יוסף

ט. ביאור רב יוסף לפי ר"י

מקורות

תוספות ד"ה "וזה" ומהר"ם

הסוגיה בב"ב דף לב ע"ב ובתוספות

הרא"ש שם בסימן יג

מחנ"א בהלכות איסורי-ביאה פרק יח דין יז בד"ה "ואני לע"ד"

רבנו יונה בסוגיה בב"ב דף לב ע"ב ד"ה "אמר רבא"

ה'קצות' בסימן פב ס"ק יג

'קובץ-שיעורים' ח"ב סימן ח

א. האם 'מיגו דאי בעי שתיק' מועיל להוציא

הסבר תוספות למיגו בב"ב שמועיל להוציא

לאחר שתוספות תירצו בשם ריב"ם דמיגו להוציא לא אמרינן, הם ממשיכים ומביאים את הגמרא בב"ב דף לב ע"ב "דגחין ולחיש ליה לרבה אין שטרא זיפא הוא ומיהו שטרא מעליא הוה לי בידי ואבד והימניה רבה להוציא במיגו דאי בעי אמר שטרא מעליא הוא" וא"כ חזינן שכן אומרים מיגו להוציא ותירצו: "התם היינו טעמא משום דאפילו הוה שתיק, רק שלא היה מודה שהוא מזויף, היה נאמן כי החתימה הייתה ניכרת לעומדים שם". לאחר מכן המשיכו תוספות לבאר את טעם רב יוסף שחלק על רבה.

תוספות למדו שמדובר שהשטר חתום (ויתכן שאף מקוים, עיין שם שחלקו הראשונים בזה, לרמב"ם מדובר שהשטר מקוים ולשא"ר מדובר באופן שיכול לקיימו - יש מהם שלמדו שבעצם יכולתו לקיימו די כדי שיהיה לו מיגו כמו שמדויק בר"ח שם שהביאו רשב"ם ואילו הרא"ש למד שהמיגו יועיל רק כשיקיים את השטר) ואין צורך בטענות מעבר להצגת השטר על ידו וא"כ למדו שהמיגו כאן הוא 'מיגו דאי בעי שתיק'. (ולכאורה קשה עליהם לשון הגמרא שם שאומרת שהמיגו הוא "אי בעי אמר שטרא מעליא הוא").

ויש לעיין לפי הסברם בדעת רבה, מהו בדיוק המיגו שם ומדוע באמת מועיל להוציא? האם הכלל ש'מיגו להוציא לא אמרינן' לא נוהג בכל סוגי המיגו ולמה? או שמא אין זה כלל 'מיגו', או אולי אין זה נקרא 'להוציא' בכלל?

נבחן מספר הבנות שניתן להבין בתוספות.

ב. הבנה א - אין זה מיגו אלא 'הפה שאסר'

הסבר

ידועה חקירת המחנ"א בהלכות איסורי-ביאה פרק יח דין יז בד"ה "ואני לע"ד" שכתב: "ואיכא לעיוני ולמיקם בהאי מילתא שאמרו בכל מקום הפה שאסר הוא הפה שהתיר מאיזה טעם הוי, אי משום מיגו מטו בה, דחזקה לא משקר מיגו דאי בעי הוי שתיק, או דלמא טעמא לאו משום מיגו הויא אלא משום דכל מקום שאין לנו חזקת איסור אלא על פיו נאמן הוא להתיר מה שאסר". לפי הצד השני שלו בהסברת עניין 'הפה שאסר הוא

הפה שהתיר' ש'הפה שאסר' זו נאמנות מיוחדת ועצמית לקבל את דבריו כפי שאמרם, אפ"ל בתוספות שההודאה שלו שהיא הפה שאסר היא זו שיצרה את המוחזקות שלו ולכן יכול הפה שהתיר לבוא ולהוציא ממנה.

קושיות בהבנה זו

מעבר לכך שעצם הבנת עניין זה כטעם ל'הפה שאסר' די קשה מסברא דלמה באמת לא נאמר שיהיה נאמן על האיסור כי יש סיבה להאמינו על האיסור(מטעם הודאת בע"ד או מטעם שוויא אנפשיה חתיכה דאיסורא) ולא יהיה נאמן על ההיתר שלגביו אין סיבה להאמינו ללא מיגו? ואם כבר נאמר את הגדרת המחנ"א נראה יותר לומר זאת כגדר הנאמנות (לכאורה גדר הדברים הוא שמה שאסר נאמן להתיר, או בנוסח אחר - עד כמה שהתיר מעולם לא אסר) ולא כטעם לה ואכמ"ל בזה, אולם אף אם ננקוט כהבנתו (שיש לסייעה מלשון הגמרא בכתובות דף כב ע"א "ל"ל קרא? סברא הוא! הוא אסרה והוא שרי לה") הרי שיהיה קשה מאד לבאר על פיה את תוספות מכמה סיבות:

1. לשון תוספות מורה שכוונתם הייתה ל'מיגו', שכן כתבו "והימניה רבה להוציא במיגו דאי בעי אמר שטרא מעליא הוא" וכמו"כ אח"כ כשביארו את דעת רב יוסף כתבו "אפילו מיגו לא הוי" ולא הזכירו כלל "הפה שאסר".

2. גם מלשון הגמרא שם לא נראה שכוונתה ל'הפה שאסר'. לשונה הוא: "מה לו לשקר אי בעי אמר שטרא מעליא הוא" ולא מוזכר שם כלל 'הפה שאסר'.

3. בכמה מקומות בש"ס סברו תוספות שיסוד 'הפה שאסר' הוא 'מיגו' ונביא כמה מהם: א. בסוגיית 'העדים שאמרו' בכתובות דף יח ע"ב מבואר בגמרא שטעם רבנן הוא 'הפה שאסר וכו' ושם הקשו תוספות ד"ה "הרי אלור": "וא"ת ולמה נאמנים והא מיגו במקום עדים הוא וכו'" וקשה לומר שבתיירוצם חזרו בהם מהבנתם שזו נאמנות מיגו (אמנם עיין בגר"ח הלוי הלכות גירושין).

ב. שם בד"ה "אין נאמנין" כתבו: "ועוד דבשני עדים לא אמרינן מיגו וכו'" מבואר שלמדו נאמנותם מטעם מיגו ולכן התקשו שם בהמשך למה ברישא חזינן שכן אמרינן מיגו בתרי

ואם למדו ש'הפה שאסר' זו נאמנות חדשה כנ"ל הרי שאין לחלק בה בין חד לתרי. כמו"כ בתירוצם שם לא תירצו שנאמנים ברישא מטעם הפה שאסר אלא משום אי בעי שתקי ואם היה זה מטעם נאמנות חדשה הרי שאין הנקודה בזה שהיו יכולים לשתוק אלא בזה שמקבלים את כל דבריהם, את ההיתר כאיסור.

ג. שם בדף יט בד"ה "חזקה" כתבו שמחלוקת רבנן ור"מ אם אומרים הפה שאסר במקום חזקה דאין עדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול, תלויה בספק הגמרא אם אמרינן מיגו במקום חזקה.

ד. שם בד"ה "טעמא" כתבו שמחלוקת ר"מ ורבנן הנ"ל תלויה בשאלה אם אמרינן מיגו לפסול שטר.

חזינן מכל אותם מקומות ששיטת תוספות המרכזית היא ש'הפה שאסר' הינו 'מיגו' ולא נאמנות חדשה ויש להביא סיוע לשיטתם זו מהגמרא בכתובות דף טז ע"א "מאי שנא האי מיגו מהאי מיגו" שקוראת ל'הפה שאסר' 'מיגו', אא"כ נלמד שזה גופא משמעות תירוץ הגמרא לשאלה זו, שאינו שור שחוט והוי נאמנות חדשה ולא 'מיגו' אך אין נראה כך בלשון הגמרא, וא"כ לא נוכל לבאר את תוספות כאן על פי הבנת המחנ"א והדרינן לכלל ש'מיגו להוציא לא אמרינן'.

4. עוד קשה, דאם אכן נלמד בהם כאן ש'הפה שאסר' הינו נאמנות חדשה הרי שהיא לכאורה איננו בנוי על סברת 'מה לי לשקר' וא"כ כיצד תוספות מבארים בדעת רב יוסף "דאפילו מיגו לא הוי כיון שטענה ראשונה שהוא טוען בהאי שטרא הוא שקר וכו'", דאם זה 'הפה שאסר' מאי נפק"מ אם טענתו הראשונה שקר? הרי 'הפה שאסר' לא מיוסד על 'מה לי לשקר' אלא 'הפה שאסר' זה כוח נאמנות עצמי!

5. בכלל לא ברור ששייך שם מושג 'הפה שאסר' שכן ב'הפה שאסר' יש צורך שיאסור ואילו שם, כאשר מודה שהשטר אכן מזויף הרי לא אסר שום דבר אלא רק ביטל את הראיה לכאורה שהייתה בידו.

6. ישנה סיבה נוספת לכך שלא שייך כאן מושג 'הפה שאסר' והיא שגדר 'הפה שאסר' הוא שאותו אדם שחידש את ידיעת האיסור הוא יכול בתור 'בעלים' גם להגביל את מה

שחידש, אולם כאן הוא חידש לנו שהשטר מזויף ומה הקשר לכך שייעשה 'בעלים' לומר שהיה שטר נוסף אחר.

מכל הנ"ל נראה שלא זו הייתה כוונת תוספות.

ג. הבנה ב - מיגו טוב יותר

הסבר

באמת כוונת תוספות איננה לה'הפה שאסר' אלא ל'מיגו דאי בעי שתיק' וסברו שהוא מיגו טוב יותר מ'מיגו ד'אי בעי טעין'. היינו, במיגו ד'אי בעי טעין' טענה אחרת, הראיה והאנן-סהדי שבו אינם ראיה גדולה שהרי יתכן והוא לא טען את הטענה האחרת כי פשוט לא ידע את הטענה ההיא ולא כי הוא אדם נאמן, אולם כל אחד יודע לשתוק ואם לא שתק זה מוכיח יותר את אמינותו, ולכן, אע"פ שמיגו לא מספיק כדי להוציא, מיגו מעליא כזה מועיל להוציא.

היינו, לפי"ז אנו נוקטים שאין זה שלמיגו עקרונית אין כוח להוציא, אלא באמת יש לו ובלבד שיוורה באופן חזק על הנאמנות. בכל מיגו אין לנו ידיעה וודאית שבאמת היה טוען את הטענה ההיא ונאמנות מסופקת מועילה רק להחזיק ולא להוציא מהשני, אולם 'אי בעי שתיק' שהרי היה בוודאי שותק זו נאמנות וודאית ולכן מוציא.

קשיים בהבנה זו

1. תוספות לא כתבו שזה מיגו טוב יותר אלא רק כתבו שאפילו היה שותק היה נאמן.
2. הבנה זו מתבססת על כך שלמיגו בעיקרון יש יכולת להוציא ממון וכל השאלה הינה רק כמותית ברמת הראיה שבו, אולם כבר הוכחנו בשיעור הקודם שמושג 'מיגו' כלל לא שייך כאשר אנו דנים על הוצאת ממון ולפי"ז ממילא לעולם לא יתכן שמיגו, שעניינו חיזוק הטענה, יוציא ממון.

אלא שאם זו הבעיה הרי שניתן לבאר באופן שונה ואז לא תיקשה קושיה זו.

הסבר שונה

'מיגו דאי בעי שתיק' אינו שונה מ'מיגו דאי בעי טעין' בכך שיכול להוציא מצד רמת הראיה שבו, כהסבר הקודם, שכן כל עוד זה בגדר 'מיגו' הרי שלא יוכל להוציא וכדרך שביארנו בשיעור שעבר, שכן מיגו אינו הוכחה וראיה על שאירע, אלא חיזוק הטענה ולא ניתן להוציא ממון ע"י טענה אלא רק ע"י ראיה, לכן צ"ל ש'מיגו דאי בעי שתיק' שונה מהותית מ'מיגו דאי בעי טעין' ואינו פועל כחיזוק הטענה אלא כראיה ממש ולכן יכול להוציא (ולכן, כמו שהערנו בשיעור הקודם, יועיל אף בעדים גם לשיטת הרמב"ן שעדים אינם נאמנים במיגו).

אולם, גם לאחר הסבר זה, עדיין עומד בפנינו הקושי מלשון תוספות, שלא כתבו שזהו מיגו שונה ובייחוד לפי ההבנה שהעלינו בשיעור הקודם שמיגו להוציא 'לא אמרינן' עניינו באופן מהותי שלא נאמר מיגו, הרי שאם מיגו דאי בעי שתיק הוא יוצא מן הכלל היה על תוספות להדגיש זאת, לכן נראה לבאר את דבריהם באופן אחר.

ד. הבנה ג - אין זה 'להוציא' כלל

רבנו יונה בב"ב בהסברו הראשון

רבנו יונה שם בסוגיה בב"ב דף לב ע"ב ד"ה "אמר רבא" אומר בתוך דבריו: "ופסיק תלמודא הלכתא כוותיה דרבה בארעא כיוון שאינה מחוסרת גוביינא ולא חשבינן אפוקי ממונא לבע"ד וכו' ויש לפרש דרבה ס"ל אע"ג דודאי לא אמרינן מיגו לאפוקי ממונא, שאני האי מיגו דכיון שכבר קדם וטען מינך זבינתה והא שטרא וכבר זכה בטענתו הרי הוחזק בקרקע וכי הדר אודי דשטרא וכו' לאו מיגו לאפוקי ממונא הוא אלא לאוקמי וכן בדינא דוזזי וכו'".

א"כ רבנו יונה מבאר ברבה שהמיגו שם לא נחשב כלל מיגו 'להוציא', שמכיוון שיכל לזכות בממון וזכה בו בטענתו הראשונה (אף שלא מצד הדין באמת שהרי שטר זה איננו כשר) נחשב כבר הממון בחזקתו, (ומוסיף שלא די בכך שדינו היה ליטול את המעות אלא רק בגלל שיכל לזכות ע"י השטר ומוכיח מסטראי, עי"ש) ואף שכעת מודה ומברר שזכיותו הייתה בטענת שקר, מ"מ כיוון שהיה דינו לזכות בקרקע או במעות, הרי שהממון כבר בחזקתו, שהרי באופן פשוט הממון כבר 'בדרך' להגיע אליו והמיגו בא לשמר את המצב

הסתמי הזה וזה לא נקרא 'להוציא', לעומת מקרה שבו ע"י המיגו בא להוציא מהמצב הסתמי, ורב יוסף סבר כיוון שהתברר לנו כעת שמה שהיה זוכה ע"י השטר היה שלא כדין, שהרי הוא חספא בעלמא, אין נחשב הממון לבחזקתו.

נראה שרבנו יונה למד שהגדרת מיגו **להוציא** אינה מיגו שעומד מול חזקה, שהרי כאן סו"ס יש עדיין חזקת מ"ק, אלא כמ"ש רבנו יונה בתחילת דבריו שמה שהלכה כרבה בארעא זה מפני שאיננה "מחוסרת גוביינא" לכן אין זה להוציא אף שיש חזקת מ"ק.

רבנו יונה שם בהסברו השני

ממשיך שם רבנו יונה וכותב "ועוד, דודאי מתחילה כשטוען חייב לי מאה זוזי והא שטרא, הרי הוחזק בדיון אותו ממון, דכל מאן דנקיט שטרא כהוחזק דמי והיכא דאית ליה דינא במיגו לא חשיב מיגו לאפוקי ממונא".

דברים אלו הרי הם כיסוד תשובת הרשב"א המיוחסת לרמב"ן סימן ק ובשו"ת הרשב"א ח"ב סימן רנד שהבאנו בשיעור ה לפיו שטר הינו אפסרא דחוב וכשמחזיק בשטר הרי הוא כמחזיק בחוב וא"כ לפי"ז מועיל המיגו כאן לא בגלל שכבר זכה בדיון כפי הסברו הראשון, אלא מפני שע"י השטר הוא מחזיק במעות או בקרקע וא"כ המיגו בא להחזיק ואילו רב יוסף סבר שמכיוון שהודה שהשטר חספא, ממילא בטלה חזקתו בממון.

ביאור תוספות אצלנו עפ"י רבנו יונה

נוכל לבאר את תוספות אצלנו עפ"י רבנו יונה ואז נמצא שאין כוונתם לומר ש'מיגו דאי בעי שתיק' הוא מיגו שונה ומועיל אף להוציא, אלא כוונתם היא שמכיוון שאם היה שותק היה זוכה בממון א"כ נמצא **שהממון בחזקתו** והמיגו בא רק להעמיד את חזקתו ולא נחשב כלל להוציא.

כך גם נראה לדייק בתוספות שהרי אינם כותבים שזה מיגו שונה ואף אינם מזכירים כלל את המושג 'מיגו' וכלל לא כתבו ש'מיגו דאי בעי שתיק' מהני להוציא ממון, אם זו הייתה כוונתם נמצא שאת העיקר לא כתבו, אלא אומרים תוספות שמכיוון שאם היה שותק היה נאמן, הרי שגם כעת נאמן, דזה שהיה יכול לזכות עפ"י דין ללא הוספת שום טענה

גורם שלא נחשב 'להוציא' אלא 'להחזיק'. תוספות לא השיבו שהמיגו הוא אחר ממה שחשבת אלא עונים למה מהני אותו המיגו.

ועין בתוספות שם בב"ב דף לב ע"ב ד"ה "והלכתא" שכתבו שבסיטראי אי"ז להוציא כי שאני התם דאיכא שטרא וזה כיסוד רבנו יונה השני.

הגדרת 'מוציא' שונה מהגדרתו לעניין 'עליו הראיה'

יש להוסיף ולהדגיש שאף שאנו מגדירים את בעל המיגו כמחזיק ולא כמוציא, הרי זה במובן מאד מצומצם, וודאי הוא שלגבי עניינים אחרים לא נאמר שבעל המיגו הוא המוחזק אלא וודאי המ"ק ובעל הכסף הם המוחזקים ואילו מוציא השטר ייחשב למוציא, והמע"ה, שהרי אנו יודעים שטענתו הראשונה הייתה בשקר. כל דברי הראשונים הם אך ורק **ביחס למיגו** שנחשב כ'מיגו להחזיק' כי ע"י המיגו הוא מעמיד את ה'בחזקת' שהיה לו.

כך יש גם לדייק בדברי הרשב"א כאן שביאר כרבנו יונה וכתב: "שאין זה 'בדין' מיגו להוציא", היינו רק **בהלכות מיגו להוציא** אינו נחשב להוציא, כי הממון יותר קרוב אליו, וא"כ שוב אנו רואים את שראינו באריכות בשיעור שעבר שהגדרת ה'להוציא' ש'במיגו להוציא' איננה מקבילה לעניין 'המוציא מחברו עליו הראיה'.

ה. הצורך בביאור שיטת רב יוסף

לאחר שביארו כיצד רבה חשב שיועיל שם המיגו למרות שמיגו להוציא לא אמרין, ממשיכים תוספות ומבארים את שיטת רב יוסף החולק עליו, "ורב יוסף אית ליה דאפילו מיגו לא הוה כיון שטענה ראשונה שהוא טוען בהאי שטרא הוא שקר, ואין לומר מיגו אלא היכא שטענתו ראשונה היא אמת מיגו שהיה טוען אחרת ולכך אינו מיגו אפילו להחזיק כגון בעובדא קמייתא".

עוד קודם שננסה להבין את הסברם ברב יוסף, יש לתמוה מה ראו תוספות לבוא כעת ולבאר סוגיה בב"ב? בשלמא מובן שהיו צריכים לבאר את רבה כדי לבאר שגם הוא מסכים שמיגו להוציא ל"א, אולם מדוע ביאור דעת רב יוסף שייך לכאן?

והנה המהר"ם מביא את 'קושיית התלמידים' בדבר שייכות דברי רב יוסף לדבריהם, דהקושי בשיטת רב יוסף אינו תלוי בתירוץ תוספות דמיגו להוציא ל"א, שכן רב יוסף שם לא האמינו גם בעובדא קמייתא שם היה זה מיגו להחזיק ועונה המהר"ם שללא תירוץ תוספות דמיגו להוציא ל"א, הרי היינו מפרשים שחלקו רבה ורב יוסף אם מיקרי בכלל מיגו והיינו אומרים שרב יוסף סבר שאי"ז מיגו, דמה שהודה ואמר שטרא זיפא הוא, זה מפני שהיה מתיירא שמא בי"ד יחייבוהו לקיים שטרו (ולמד שהשטר לא היה מקוים, עיין בזה בריש דברינו), אבל לפי מה שתירצו תוספות ברבה שאפילו היה שותק היה נאמן כי החתימה הייתה ניכרת לעומדים שם, התקשו תוספות א"כ מה טעם רב יוסף ועיין לקמן שנבאר באופן אחר.

ו. ביאור דברי רב יוסף לריב"ם בב"ב

קושי הבנת דברי רב יוסף

לשון רב יוסף היא: "האי שטרא חספא בעלמא הוא" וצ"ב מדוע זו סיבה שלא לומר מיגו? תוספות שם שואלים: "תימה דלהימניה במיגו דאי בעי אמר שטרא מעליא הוא" מדויק בהם שכן הבינו את עצם דברי רב יוסף שהביאה הגמרא, אלא שאלו שאלה צדדית, מדוע לא להאמינו במיגו, ולכאורה גישתם צע"ג, שהרי רב יוסף בדבריו בא לענות בדיוק על שאלה זו עצמה, למה אין כאן מיגו ולא נראה מלשונם שבאים לשאול מה הפשט בדברי רב יוסף אלא שבאו לשאול שאלה חדשה, וצ"ב.

שיטת רשב"ם בב"ב בביאור דעת רב יוסף צ"ב רב עד שהרמב"ן אומר שאינו מבין דבריו, ואכמ"ל בזה, אולם תוספות שם כתבו: "ותירץ ר"י בר מרדכי דלא אמרינן מיגו להוציא ממון דמה שהוא מוחזק בקרקע אינו כלום דקרקע בחזקת בעליה קיימא וכו", אולם תוספות דחו פירושו וכתבו: "ואין נראה לר"י מדלא מפרש טעמא הכי בהדיא, משמע דלאו משום הכי הוא".

תירוץ הרא"ש את ריב"ם משאלת ר"י

הרא"ש שם בסימן יג ג"כ הביא את ריב"ם, ובאריכות, וג"כ הקשה עליו, לכאורה, כדרך שתוספות הקשו: "ומיהו אע"פ שדברי הריב"ם אמת אין לשון הגמרא מורה על פירוש זה", אולם הרא"ש כתב ליישב את ריב"ם, וז"ל: "ונראה לי ליישב לישנא דגמרא לפי תירוץ

הריב"ם, וה"ק: אמאי קסמכת אהאי שטרא כלומר אמאי סמכת להיות יותר מוחזק בזו הקרקע להאמינך במיגו להעמיד הקרקע בידך? אהאי שטרא? האי שטרא חספא בעלמא הוא! ונמצא שאינך מוחזק וקרקע בחזקת בעליה עומדת ואתה בא להוציא מידם ע"י מיגו ולא אמרינן מיגו להוציא".

היינו, הרא"ש תירץ את ריב"ם בכך שלכאורה היה מקום לומר שאי"ז מיגו להוציא אלא להחזיק שהרי סמך על השטר להיות מוחזק, נראה שרב יוסף, לפי הרא"ש, מתווכח עם סברת רבה כפי שהבאנו לעיל לבארה מרבנו יונה, ובא רב יוסף בדבריו לענות לרבה.

ברבנו יונה ראינו שתי דרכים בהסברת רבה ונראה שאת דברי הרא"ש כאן ניתן ללמוד כשתי הדרכים ברבנו יונה, ניתן לבאר ברא"ש שכוונתו היא לסברא שהוא מוחזק בקרקע מכוח זה שזכה ע"י טענתו **שגובתה בשטר** וזה יהיה כדרך הראשונה ברבנו יונה, או שכוונתו היא שנחשב מוחזק **בגלל שהשטר נחשב לגבוי** וזה כדרכו השנייה של רבנו יונה וכנגד זה רב יוסף צריך לבאר שהשטר הינו חספא בעלמא וממילא א"א לראותו מוחזק בקרקע ע"י השטר ומיקרי מיגו להוציא (ואף לגבי הציור הנוסף, בזוזי, בו חלקו רבה ורב יוסף, אף שהרא"ש לא התייחס למקרה זה, ראינו שרבנו יונה לומד שאף בזוזי ניתן לראותו מוחזק ע"י השטר).

מדוע מיאן ר"י בתירוץ הרא"ש

כשנתבונן בדברי תוספות נראה שר"י, שכאמור דחה את ריב"ם מכוח השאלה הנ"ל, ידע שניתן לבאר בגמרא כדרך שתירץ הרא"ש ולכן דקדק במילותיו לשאול: "מדלא מפרש טעמא הכי **בהדיא** משמע דלאו משום הכי הוא", היינו, שאם כהסבר הרא"ש, הרי שהגמרא הייתה צריכה לכתוב כן בפירוש, ז"א ר"י הבין שדברי ריב"ם יכולים להיות פירוש בגמרא אלא שלא להדיא, ואם נחזור לרא"ש ונדקדק גם במילותיו כיצד הביא להקשות על פירוש ריב"ם נראה שהתנסח מעט אחרת מר"י וכתב: "ומיהו אע"פ שדברי הריב"ם אמת אין לשון הגמרא מורה על פירוש זה", היינו שרק לשון הגמרא לא משמע כך ולא שלא פירשה להדיא וא"כ תירץ טוב לפום שאלתו.

ז. בין ריב"ם בב"ב לריב"ם אצלנו

והנה ריב"ם בב"ב כתב שזהו 'מיגו להוציא' אף במקרה שטען על קרקע ואולם תוספות כאן כשביארו את רב יוסף כתבו שבמקרה של קרקע הרי זה נקרא 'להחזיק', דשם בב"ב

ישנם שני מקרים בהם חלקו רבה ורב יוסף, ואומרים תוספות שבמקרה הראשון שהוא בטענות על קרקע - המיגו בא להחזיק ואילו בשני שהוא על ממון - בא להוציא, ונמצא לכאורה שתהיה סתירה בין ריב"ם שם שקרא למיגו במקרה של קרקע: 'להוציא', לבין תוספות אצלנו שהוא ג"כ מריב"ם שלמדו במפורש שבמקרה הראשון של מחלוקתם, בקרקע, המיגו בא להחזיק ולא להוציא.

האם צריך לומר שר"י בר מרדכי ששם איננו ריב"ם שכאן ואף שהרא"ש שם, אותו ראינו, כתב "ריב"ם", צ"ל דתרי ריב"ם הו, שם הוא ר' יצחק בן מרדכי מריגנשבורג תלמיד הריב"א ואילו אצלנו זה ר' יצחק בן מאיר, ריב"ם, נכדו של רש"י?

נראה שצ"ל שאף שתחילת דברי תוספות אצלנו בב"מ הם בשם ריב"ם כמ"ש: "ומפרש ריב"ם דמיגו להוציא לא אמרינן", מ"מ המשך דבריהם שעסק בסוגיה בב"ב אינו מדברי ריב"ם, וכך יש לדייק גם מכך שביאור תוספות אצלנו בב"מ בשיטת רב יוסף איננו מתאים לביאור ריב"ם בב"ב שהרי תוספות אצלנו מסיימים שרב יוסף סבר שכלל אינו מיגו והנה ראינו שריב"ם בב"ב ד"ה "אמאי" הסביר ברב יוסף שטעמו הוא בגלל מיגו להוציא ל"א, וא"כ הבלד נוסף, כאמור, קיים בין התוספות: שם למדו שבמקרה הראשון בו חלקו, בקרקע, לא נקרא מיגו להחזיק דקרקע בחזקת בעליה קיימא דלא כתוספות אצלנו.

אולם, אף שכך למד ריב"ם שם בתוספות, מ"מ תוספות ד"ה "והלכתא" שם כתבו בשם ר"י שהלכה כרבה בעובדא קמייתא של קרקע כי זה 'להחזיק' וכרב יוסף בזווי שזה 'להוציא' וזה כמו שיטתם אצלנו.

יל"ע מה יענו תוספות אצלנו ור"י שם שאומרים שזה נקרא 'להחזיק', לסברא שריב"ם אמר שם שקרקע בחזקת בעליה.

ה'קצות' בסימן פב ס"ק יג מוכיח שלא ככנה"ג והתומים, האומרים שמהני מיגו נגד מ"ק רק כאשר הטוען יושב בקרקע, מתוספות בכתובות לגבי עשאו סימן לאחר שרואים שאף כשאין השני יושב בקרקע יכול להוציא ממ"ק ומבאר ה'קצות' שלא שייכת חזקת ממון בקרקע כי אינה תח"י ממש (עיין היטב במל"מ טו"נ פרק טו ה"ט) ואז רק שייכת חזקת מ"ק שהיא איננה חזקה אלימא כחזקת ממון ובש"ש פרק כד ביאר שחזקת מ"ק אינה חזקת ממון אלא חזקה מעיקרא ולכן מהני מיגו ורוב נגד מ"ק. ז"א שה'קצות' למד שעניין

זה של 'מיגו להוציא' תלוי בכך שעומדת מולו חזקת ממון וממנה בא להוציא (כדרך שראינו בשיעור הקודם שלמד בעניין רוב), וממילא טוען שבקרקע שבה אין חזקת ממון, אין זה מיגו 'להוציא' והבנתו איננה כהבנה שהעלינו בשיעור הקודם לפיה הוכחנו בראיות רבות ש'להוציא' אין פירושו מחזקת ממון דווקא.

והנה ב'קובץ-שיעורים' ח"ב סימן ח מעיר על ה'קצות' וז"ל: "בקצה"ח סימן פב ס"ק יג כתב דמהני מיגו לאפוקי מחמ"ק, וכן כתב בש"ש דרובא עדיף מחמ"ק, ודעתו דחמ"ק היא ככל החזקות, ולא מטעם חזקת ממון, אבל ברא"ש פ"ב דקידושין גבי נתקדשה לדעת אביה וניסת שלא לדעת, מבואר דלא מהני רובא נגד חזקת מ"ק ומוכח דהיא חזקת ממון ובתוספות ב"מ ק' כתבו דאלימא טפי מחזקת הגוף, וא"כ נראה דגם מיגו לא מהניא, כ"ש מרובא, דרובא עדיף ממיגו, דהא אפילו למ"ד הולכין בממון אחר הרוב מודה דמיגו להוציא לא אמרינן, כדמוכח ממתניתין דשניים אוחזין".

ויש להעיר על שאלתו, ראשית מה שהביא מהרא"ש לא קשה כי י"ל שהרא"ש לומד כריב"ם בתוספות בב"ב הנ"ל שראינו שחולק ולומד שנקרא מיגו להוציא גם מול חזקת מ"ק ואילו דברי הקצות יתאימו למהלך ריב"ם אצלנו ור"י, אולם בנוסף לכך י"ל שאף שהביא מהרא"ש שלא מהני רוב נגד חזקת מ"ק ומזה לומד שכ"ש שמיגו לא יועיל נגדה, הרי שלפי דברינו בשיעור הקודם בטעם שמיגו להוציא ל"א, הרי שאין ללמוד מהרא"ש על עניין מיגו להוציא, שהרי זה שרוב לא מועיל נגד חזקת מ"ק קשור לדין הוצאת ממון מחזקתו שלא יכול הרוב להוציא מחזקה זו שהיא עדיפה עליו, כפי שראינו ב'קצות' בשיעור הקודם, אך להוציא ממון מסתם תפיסה שאיננה בגדר 'חזקה' אפשר ע"י רוב, שהרי בתורה נאמרה הלכה של רוב ואיך יכול להימנע התפוס מלתת, אולם מיגו להוציא ל"א זה לא מפני שא"א להוציא ע"י מיגו כי אין לו מספיק כוח כך שנאמר שהוא חלש יותר מרוב כפי שאמר הקוב"ש, אלא ביארנו שמיגו הוא הלכה בהלכות טענות וטענה איננה מוציאה אלא מחזיקה, וא"כ לפחות במקרה בו יושב בקרקע, הרי שקרקע, אף שהיא בחזקת בעליה, מ"מ יש בה גם תפיסה ליושב בה, כדברי רע"א בכתובות, ולכן אם הוא יושב ותפוס בקרקע הוא כן יכול להשתמש בטענה שמחזקת ע"י מיגו שהרי על החזקת ממון בפועל מועילה טענה טובה ואז מיגו יעזור.

ח. במה חלקו רבה ורב יוסף לפי ריב"ם

נקודת המחלוקת בין רבה לרב יוסף

והנה לפי ביאור ריב"ם ברב יוסף שטעמו הוא משום שמיגו להוציא לא אמרינן, יל"ע מה סבר רבה ובמה נחלקו.

בפשטות היה מקום לומר שרבה סבר שבגלל שכעת הוא זה שיושב בקרקע לכן מיקרי להחזיק כמו שתוספות ביארו שם ברב אידי בר אבין, אולם הקושי הוא שרבה ורב יוסף חלקו גם בזווי ולא רק בקרקע ושם לא שייכת סברא זו.

והנה הרמב"ן בשם ר"י מיגש מפרש שחלקו אם בכלל אומרים מיגו להוציא (ואומר שלפי"ז צ"ל שלא החזיק ג"ש דא"כ מיקרי לכו"ע להחזיק ולא להוציא).

שמה נבאר גם בתוספות שם שבזה גופא נחלק עליו רבה שלדידו כן אומרים מיגו להוציא, ונראה שזה שציין רע"א שם בב"ב וכן אצלנו לתוספות בב"מ דף קטז ע"א ד"ה "והא", שם למדו תוספות בפשטות שמחלוקת רבה ורב יוסף היא אם אמרינן מיגו להוציא, דכתבו דאיכא מ"ד דאמרינן מיגו להוציא וכוונתם לכאורה לרבה וזה שלא כדבריהם אצלנו (ואע"פ שבתוספות שם מצוין לב"ב דף מד, כבר תיקן זאת במסורת הש"ס שהכוונה לדף לב ע"ב, היינו למחלוקת רבה ורב יוסף).

אולם תוספות אצלנו כן כתבו ליישב את רבה עם כך שמיגו להוציא לא אמרינן וא"כ לדבריהם גם רבה מסכים שמיגו להוציא ל"א ונוכל לבאר את רבה לפי ריב"ם כדרך שביאר רבנו יונה הנ"ל ובייחוד לפי תירוץ הרא"ש את ריב"ם שבא רב יוסף לאפוקי מסברות אלו, נראה שדבריו של רב יוסף באו כתגובה לשיטת רבה וא"כ י"ל שכך רבה באמת למד ויל"ע במה חלקו בדיוק.

מדוע תוספות באו לבאר את רב יוסף

לפי הנ"ל נוכל ליישב בשונה מהמהר"ם ולומר דהנה ראינו שריב"ם שם מבאר שטעם רב יוסף הוא שמיגו להוציא ל"א, וא"כ, אם הפשט בתוספות בשיטת רבה היה שסבר שמיגו דשתיק הוא מיגו טוב יותר ומועיל אף להוציא, הרי שמובן שרב יוסף יכול לסבור שגם מיגו כזה ל"א ולא היה צורך לבאר את שיטתו, אך לפי מה שביארנו שכוונתם כרבנו יונה, שלא מיקרי כלל 'מיגו להוציא', התקשו תוספות מה סבר רב יוסף ותירצו דלא נחשב מיגו לרב יוסף.

עו"ל שתוספות כאן שבאו להוציא מפשטות זו של הר"י מיגש שהזכרנו לעיל מש"כ הרמב"ן בשמו, שהרי באו לומר שגם לרבה - מיגו להוציא ל"א, שוב צריכים לבאר במה כן נחלקו אם לא בזה.

ט. ביאור רב יוסף לפי ר"י

תוספות אצלנו כאמור ביארו את רב יוסף שלא כריב"ם בב"ב, וגם זה מוכיח שחלק זה בתוספות אינו מדברי ריב"ם, ויל"ע בכוונת ביאורם.

במהר"ם כאן פירש בכוונתם שעניין מיגו הוא לומר שטענתו שטען היא אמת אך כאן א"א לומר שטענתו שזה מלווה בשטר או מכר בשטר מכוח השטר הזה, אמת, שהרי הוא הודה בעצמו שהשטר מזויף ועיין בשו"ע סימן פג סעיף ד ובסמ"ע שם ס"ק י שביאר שאין מיגו כי המלווה הודה שבא לבי"ד לתבוע בשטר פסול ולא נוכל לעשות מה שתמיד מיגו עושה והוא להוכיח שטענתו הראשונה אמת ושכ"כ תוספות, וא"כ למד כבאור מהר"ם.

אולם בתוספות בב"ב כתב ר"י "דטעמא דרב יוסף דלא אמרינן מיגו הכא כיון דלית ליה הכא מיגו אא"כ שקר תחילה שהוצרך לשקר תחילה ולומר והא שטרא" וא"כ המשמעות שם אחרת והיא שאינו נאמן כי הוצרך לשקר תחילה ולא מטעם שבמיגו יש להאמינו על הטענה הראשונה ויל"ע בכוונתם דאף ששיקר, הרי כעת תיקן והודה וכעת יש לנו הוכחה שאומר אמת מזה שהיה יכול לעמוד בשקרו ולמה לא יהיה נאמן?

בפשטות, כוונתו היא לומר שכל יסוד מיגו הוא 'מה לי לשקר', וא"כ ברגע שאדם כן שיקר באותו מיגו עצמו (ולא אם אי פעם שיקר), שוב א"א להאמינו במיגו ולכן לא יועיל גם כאשר המיגו הוא להחזיק, כגון בעובדא קמייתא של הגמרא בב"ב.

לכאורה, לפי הבנה זו, עניינו של מיגו הינו בירור להאמין לו בטענתו, דאם היה שקרן היה יכול לשקר וא"כ א"א שבתחילה ישקר ואח"כ יטען טענה ונאמין לו בגלל שאם היה שקרן היה טוען אחרת. על אדם שראינו ששיקר לא שייך לומר "מה לי לשקר" שהרי שיקר כבר. (יל"ע למה טענת ר"י על ריב"ם לא תיקשה גם עליו, שהרי דבריו ג"כ ל"כ בגמרא.) עיין גם ברמ"ה שם באות מז, שכיוון שהתברר שהוא משקר איזה "מה לי לשקר" יש? הרי אנן סהדי ששיקר. לפי נוסח זה הרי שלא נבנה כלל מיגו.

ניתן אף לומר בנוסח שונה, שכן יש כאן 'מה לי לשקר' אך הוא לא ייתן נאמנות, כל הנאמנות של מיגו היא בגלל טענתו שטוען שזה השטר והרי טענה זו היא שקר ונמצא שהיה עליו לשקר תחילה כדי לקבל את נאמנות המיגו שלא כשאר מיגו, וא"כ מיגו כזה ל"י לתת נאמנות שהרי רואים שהוא שקרן.

קשה לכאורה ע"ז, מדוע היה צריך לשקר תחילה? הרי את אותו המיגו יש לו אף אם לא היה אומר תחילה את הטענה השקרית של 'האי שטרא'!

צ"ל שרק כשהוא כבר טוען, יכול להיות מיגו שהיה שותק, אולם אם היה שותק איזה מיגו יהיה לו? א"ת מיגו שהיה מביא שטר, הרי אין מיגו כזה אלא רק כשנאמן מצד הטענה בלבד.

